

Preventive Reduce Solutions Prisoners The crime of Abandoning Alimony

Mousavifard, M.¹

Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Semnan Branch, Islamic Azad University, Semnan, Iran.

(Received: 27 July 2022 - Accepted: 1 September 2022)

Abstract

Preventive teachings on the criminality of leaving alimony towards the wife in family crimes as a virgin field of study in the form of preventive and applied criminology with "emphasis on family education and teachings" can be called that which has been neglected until now and despite the existence of legal duties in the judiciary. No special attention has been paid to it. Due to the high rate of divorce in Iran, this lack of attention in this specific criminal title has led to the filing of many judicial cases on a daily basis and consequently the increase in the number of convicts, both legal and criminal, which is considered here as the criminal population, has significantly increased. In this research article, from the perspective of a descriptive, analytical and practical method, we are looking for a suitable answer to this question, based on the existing laws, can scientific and practical solutions in the form of practical prevention criminology be used to prevent the non-criminality of couples and reduce the criminal population of prisons in this specific criminal category. presented? In response, it should be said: solutions such as: paying alimony to the wife's card number, accessing the wife's bank account if necessary, using the family card plan in peacetime, paying to the justice deposit fund by sending a statement, obtaining invoices for purchases under Alimony, the traditional way of taking a witness in the payment of alimony, court-friendly reasons, in the general and specific disobedience of the wife, can be considered among the reliable preventive solutions in the absence of the husband's guilt in these cases.

Keywords: Crime †abandonment of alimony †spouse †wife †family law †crime prevention.

Corresponding author: Email: mousavifard136394@gmail.com

How to Cite:

Mousavifard, M. (2022). «Preventive Reduce Solutions Prisoners The crime of Abandoning Alimony». *Judicial law*, 2022, 13 (30), 84-101.

Published by University of Islamic Azad University, North Tehran branch, Tehran, Iran:

<https://ntb.iau.ir/fa>

Online ISSN: 2008-7500

راهکارهای پیشگیرانه کاهش زندانیان جرم ترک نفقه

سیدمحمدرضا موسوی فرد^۱

استادیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، ایران، سمنان.

(دریافت: ۱۴۰۱/۴/۲۷ - پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۶/۱)

چکیده

آموزه‌های پیشگیرانه از مجرمیت ترک نفقه زوج نسبت به زوجه در جرائم حوزه خانواده به‌عنوان یک حوزه بکر مطالعاتی در قالب جرم‌شناسی پیشگیری و کاربردی با «تأکید بر آموزش و تعالیم خانواده» می‌تواند لقب گیرد که تاکنون مغفول مانده است و علیرغم وجود تکالیف قانونی در قوه قضاییه بدان توجه خاصی نشده است. همین عدم توجه در این عنوان مجرمانه خاص با توجه به نرخ بالای طلاق در ایران باعث تشکیل پرونده‌های فراوان قضایی به‌صورت یومیه و بالتبع افزایش جمعیت محکومین اعم از حقوقی و کیفری که در اینجا جمعیت کیفری مدنظر می‌باشد به طرز قابل‌توجهی باعث افزایش شده است. در این مقاله پژوهشی از منظر روشی توصیفی تحلیلی درعین‌حال کاربردی در پی بافتن پاسخی مناسب برای این سؤال هستیم براساس قوانین موجود آیا می‌توان راهکارهای علمی و عملی در قالب جرم‌شناسی پیشگیری کاربردی برای جلوگیری از عدم مجرمیت زوج و کاهش جمعیت کیفری زندان‌ها در این عنوان مجرمانه خاص ارائه کرد؟ در پاسخ باید گفت: راهکارهایی از جمله: پرداخت وجه النفقه به شماره کارت زوجه، دسترسی به شبای حساب زوجه در صورت لزوم، استفاده از طرح کارت خانواده در زمان صلح، پرداخت به صندوق سپرده دادگستری با ارسال اظهارنامه، اخذ فاکتور در خریدها تحت عنوان نفقه، به‌صورت سنتی گرفتن شاهد در پرداخت نفقه، دلایل محکمه‌پسند، در عدم تمکین عام و خاص زوجه، می‌تواند از جمله راهکارهای مطمئن پیشگیرانه در عدم مجرمیت زوج در این موارد دانست.

کلمات کلیدی: جرم، ترک نفقه، زوج، زوجه، حقوق خانواده، جرم‌شناسی پیشگیری

۱. نویسنده مسئول: تلفن: ۰۹۱۲۸۳۹۶۷۹۸ رایانه: mousavifard136394@gmail.com

نحوه آدرس‌دهی: موسوی فرد، محمدرضا (۱۴۰۱)، «راهکارهای پیشگیرانه کاهش زندانیان جرم ترک نفقه»، حقوق قضایی، ۱۳(۳۰)، ۸۴-۱۰۱.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران: <https://ntb.iau.ir/fa>

شاپای الکترونیکی: ۷۵۰۰-۲۰۰۸

طرح مسئله

امروزه بدون تردید نظام‌های حاکمیتی در سطح کلان دغدغه‌های بسیاری دارند، این یک کار ویژه اصلی نظام‌های حکومتی است که نظام حاکمیتی در کشور ما نیز از این قاعده مستثنی نیست، در این پژوهش به دو دغدغه می‌خواهیم بپردازیم که به حوزه حقوق خانواده و دیگری کاهش جمعیت کیفری زندان‌هاست که در قالب جرم ترک نفقه با رویکردهای فوق‌العاده و استثنایی که نسبت به دیگر جرائم دارد عملاً می‌طلبد مورد مطالعه جدی علمی و پژوهشی قرار گیرد، با توجه به نرخ بالای طلاق در ایران^۱ متأسفانه شاهد شکل‌گیری پرونده‌های متعددی در محاکم کیفری و حقوقی ذیل این عنوان کیفری به صورت یومیه در ایران هستیم، بالتبع هم آمار پرونده‌های ورودی را تحت همین عنوان افزایش می‌دهد و هم بالتبع با توجه به ماهیت جرم موصوف باعث افزایش جمعیت کیفری زندان‌ها می‌گردد.

با توجه به سیاست‌های تعدیلی نظام در این حوزه با ید اقدامات علمی و درعین حال عملی برای مبارزه با وضع موجود صورت پذیرد. یکی از حوزه‌های مطالعاتی که می‌تواند مورد توجه قرار گیرد، گسترش آموزه‌های تعلیمی و آموزشی پیشگیری از جرم به‌عنوان نهادهای تأسیسی منبث از حوزه جرم‌شناسی پیشگیری است متأسفانه در ایران چه در حوزه آکادمیک و تحقیقات کاربردی و چه در حوزه اجرایی در قامت دستگاه عدالت یا همان قوه قضاییه علیرغم وجود تکالیف قانونی به نظر نگارنده مغفول مانده است.

در این مقاله به صورت خاص در پی یافتن پاسخ‌های علمی و درعین حال عملی برای این سؤال هستیم بر اساس قوانین موجود آیا می‌توان راهکارهای علمی و عملی در قالب جرم‌شناسی پیشگیری کاربردی برای جلوگیری از عدم مجرمیت زوج و کاهش جمعیت کیفری زندان‌ها در این عنوان مجرمانه خاص ارائه کرد؟ پاسخ مثبت است می‌توان ادعا نمود با ارائه یکسری راهکارهای مغفول مانده ضمن این که حقوق زوج در قالب نفقه کامل احقاق حق می‌شود، به نحوی نیز از مجرمیت زوج در محاکم قضایی در نتیجه طرح چنین دعاوی به طریق اولی کاهش پیدا می‌کند. به صورت کلی از منظر روشی و گردآوری با استمداد از مطالعات کتابخانه‌ای و استفاده از منابع اینترنتی با روش توصیفی و تحلیلی درعین حال کاربردی مراتب شرح داده شده است.

۱. رک: به رشد طلاق نسبت به ازدواج از سال ۱۳۵۸ تا سال ۱۳۹۹ نقل شده است:

۱. رهیافت نظری پژوهشی

پیشگیری از جرم شامل راهبردها و اقداماتی است که به دنبال کاهش خطر و وقوع جرائم و اثرات مضر بالقوه آنها بر افراد و جامعه، از جمله ترس از جرم، از طریق مداخله برای تأثیرگذاری بر علل متعدد آنها است.^۱

مقدمه دستورالعمل‌های پیشگیری از جرم نشان می‌دهد که شواهد رو شنی و جود دارد که استراتژی‌های پیشگیری از جرم به‌خوبی برنامه‌ریزی شده نه تنها از وقوع جرم و بزه دیدگی جلوگیری می‌کند، بلکه امنیت جامعه را ارتقا می‌دهد و به توسعه پایدار کشورها کمک می‌کند. پیشگیری مؤثر و مسئولانه از جرم کیفیت زندگی شهروندان را افزایش می‌دهد و از نظر کاهش هزینه‌های مربوط به سیستم عدالت کیفری رسمی و همچنین سایر هزینه‌های اجتماعی ناشی از جرم و جنایت دارای مزایای بلندمدت است. پیشگیری از لحاظ لغوی به معنی «جلوگیری» و «دفع» آمده است و پیشگیری کردن یعنی «مانع شدن» (معین، ۱۳۸۱، ص ۹۳۳)

پیشگیری امروزه در معنای «پیش‌بینی کردن» یا «آگاه کردن و هشدار دادن» به کار می‌رود (نجفی ابرندآبادی، ۷۱۳۸، ص ۱۲۵) در اصطلاح، آنچه در ابتدا از این واژه برداشت می‌شده، به کارگیری اقدامات و تدابیر کیفری به منظور ممانعت از ارتکاب مجدد جرم توسط مجریان یا سایر افراد جامعه بوده و جوامع بشری برای مقابله با جرائم به‌طور عمده از مجازات‌ها استفاده می‌کرده‌اند. با در نظر گرفتن موازین علمی و مفهوم پیشگیری، می‌توان اعمال روش‌های پیشگیرانه را در قالب استفاده از کیفر به‌عنوان سلاح بازدارنده از تکرار جرم یا وقوع ابتدایی آن توسط افراد ناکرده بزه، از طریق کارکرد ارعابی خود و با بهره‌گیری از یافته‌های جرم‌شناسی پیشگیرانه، به‌عنوان یکی از علوم مرکب تصور نمود.

بدیعی است توسل به روش‌هایی غیر از اعمال کیفر که وصف پیشگیرانه دارند، با عنوان پیشگیری غیر کیفری یا اجتماعی از طریق استفاده از ابزارهای غیر قهرآمیز و با مشارکت عموم مردم و مداخله نهادهای دولتی و مدنی امکان‌پذیر خواهد بود. لکن به دلیل انحصار ابزارهای کیفری درید دولت، نهادهای مدنی و مردم قادر نخواهند بود مستقیماً از روش‌های کیفری جهت بازدارندگی^۲ توأم با ارعاب جهت اصلاح و پیشگیری از وقوع جرائم بهره‌گیری نمایند. در سیاست جنایی، پاسخ به پدیده مجرمانه ابتدائاً به‌صورت قهرآمیز و کیفری بوده است. در حقیقت سنتی‌ترین پاسخ‌ها به جرم، به اقتضای سیر تحول جوامع بشری، پاسخ سرکوب‌گر کیفری بوده‌اند. در کنار این پاسخ‌ها که اوصاف حقوق کیفری را دارند، پاسخ‌هایی با وصف پیشگیرانه از

1. See: Annex. Guidelines for the Prevention of Crime ECOSOC Resolution 2002/13., Availability: <https://www.unodc.org/unodc/en/justice-and-prison-reform/CrimePrevention.html>

2. Deterrence

راهکارهای پیشگیرانه کاهش زندانیان جرم ترک نفقه ۸۸/

نوع خاص وجود دارد که از جنبه حقوقی برخوردار نیستند. این پاسخ‌ها در دو دسته پاسخ‌های پیشگیرانه اجتماعی از جرم و پاسخ‌های پیشگیرانه وضعی یا موقعیتی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد (همان).

در پیشگیری اجتماعی جامعه برای حالت‌های خطرناک و وضعیت‌های جرم‌زا، مقرراتی پیش‌بینی می‌کند که اعمال آن‌ها واجد جنبه پیشگیرانه است و بسیاری از این مقررات به‌طور موردی در قوانین م‌صوب کشورها یا در قالب برنامه‌های ملی پیشگیری هر نظام حقوقی گنجانده می‌شوند. پیشگیری از جرم از اصطلاحات حقوق جزا بوده و در معنای وسیع خود شامل اقدامات کیفری و غیر کیفری مانند پیشگیری وضعی و اجتماعی که برای خنثی کردن عوامل ارتکاب جرم و کاهش بزه‌کاری می‌شود ولی در مفهوم مضیق پیشگیری فقط تدابیر غیر کیفری را شامل می‌شود. اصطلاح پیشگیری از جرم در معنای وسیع خود شامل اقدامات کیفری و غیر کیفری برای خنثی کردن عوامل ارتکاب جرم و کاهش بزه‌کاری می‌شود ولی در مفهوم مضیق پیشگیری فقط تدابیر غیر کیفری را شامل می‌شود. (معظمی، ۱۳۸۶، ص ۹۳)

این نوع پیشگیری که قبل از وقوع جرم انجام می‌گردد یعنی توسل به اقدام‌های غیرسرکوب‌گر و غیر قهرآمیز که دارای ماهیت اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، و وضعی، آموزشی و غیره هستند به‌منظور جامعه‌پذیر و قانون‌گرا ساختن افراد و حفاظت از آماج‌های جرم جهت جلوگیری از وقوع جرم است. (کاتینگ‌هام، ۱۳۸۴، ص ۱۵۸-۱۵۹)

در این رهیافت پیشگیرانه در پی این مسئله هستیم که با به‌کارگیری آموزش‌های صحیح و درعین‌حال قانونی ضمن احقاق حق طرفین از بروز جرم و مجرم‌در جرائم حوزه خانواده بکاهیم.

۲. جرم ترک نفقه در حوزه حقوق خانواده:

زمانی زن و مردی بایکدیگر ازدواج می‌کنند از ابتدای عقد نکاح برای شان مسئولیت‌هایی به وجود می‌آید که برای یک زندگی بهتر، متعهد بودن به این اصول برای تحکیم خانواده یک امر ضروری می‌باشد. دستورات دین اسلام در خصوص خانواده، پایه‌های اصلی قوانین حقوق خانواده در کشور ما می‌باشد. پرداخت نفقه از سوی زوج به زوجه یکی از این حقوق شرعی می‌باشد که آلمان مبنای قانونی نیز دارد که چنین تعریف شده است: عبارت است از مسکن و البسه و غذا و اثاث البیت که به‌طور متعارف متناسب با وضعیت زن باشد و خادم در صورت عادت زن به داشتن خادم یا احتیاج او به واسطه مرض یا نقصان اعضا است.

علی‌ایحال در خصوص کلیت حقوق خانواده باید گفت: به مجموعه قوانین و مقرراتی اطلاق می‌شود که ناظر به تنظیم روابط خانواده است. حقوق خانواده شامل سه بخش مهم است: ازدواج، طلاق و روابط والدین با فرزندان. مباحثی مانند مهریه

زوجه و نفقه همسر است. حقوق خانواده در وهله اول باید به بهبود کنش های اجتماعی و تقویت ارزش های اخلاقی در خانواده کمک کند. تعریف استانداردهای رفتاری توسط قانونگذار می تواند در این جهت کارآمد باشد. احترام قانونگذار به دو جنس مرد و زن، ایجاد تعادل در حقوق و تکالیف آنها و توجه به نیازهای متعارف و منطقی آنان از جمله اصولی است که نظام حقوقی باید از آن بهره گیرد.

در خصوص جرم ترک نفقه زوج نسبت به زوجه باید گفت: «ذات عقد نکاح رابطه زناشویی است.» این جمله ساده یکی از مهم ترین اصول قوانین حقوقی است که به صراحت اعلام می کند که زن در رابطه ازدواج باید از همسر خود تمکین کند. تمکین نیز دو شکل عام و خاص دارد و از نظر قانون جز در مواردی نادر زن حق تمکین نکردن از همسر خود را ندارد و اگر به دلایل غیرواقعی از این مسئله سرپیچی کند، ناشزه تلقی و از دریافت نفقه محروم می شود در مقابل چنین مسئله صریحی مرد نیز باید بدون، چون و چرا نفقه همسر خود را تأمین و به وی پرداخت کند و وسایل لازم برای زندگی او را فراهم کند. این دو مفهوم زندگی زناشویی همواره از سوی مردان و زنان مختلف مورد اعتراض و شکایت قرار می گیرد و بخش عمده ای از شکایت های خانوادگی به این موضوعات اختصاص می یابد.

شکایت نفقه گذشته، یکی از شکایت های طولانی و وقت گیر دادگاه های خانواده است که شاکی برای رسیدن به حق خود باید مراحل طولانی تا اثبات شکایت کارشناسی پرونده را سپری کند. با توجه به این توضیح ممکن است این پرسش برای خوانندگان این مطلب پیش بیاید زنانی که مدعی دریافت نفقه از همسر خود هستند و احتمالاً به دلیل قطع نفقه در سختی و مشکل به سر می برند، باید تا چه زمانی متحمل سختی و مشکل باشند؟ آیا قانون می پذیرد که این زنان به دلیل تأخیر در دریافت نفقه دچار مشکلات مختلف شوند؟ آیا راه حلی برای دریافت زود هنگام نفقه وجود دارد؟ قانون در این بخش برای حقوق زنان اهمیت خاصی قائل شده و این امکان را پیش بینی کرده است که در صورت پرداخت نکردن نفقه حال، زن می تواند در شکایتی مستقل بانام ترک انفاق نفقه حال خود را مطالبه و در صورت خودداری همسرش از پرداخت این نفقه، او را به دلیل این کار تحت تعقیب قرار داده و با شکایت کیفری او را راهی زندان کند (قانون مجازات اسلامی، ماده ۶۴۲).

هرچند زن می تواند از طریق حقوقی نیز دادخواست نفقه علیه زوجه طرح دعوا کند. این امر در فقه نیز مورد توجه و تأکید قرار گرفته است: بر اساس نظر اکثر فقهای امامیه، زوجی که از پرداخت نفقه همسرش خودداری می کند، در صورتی که توان مالی داشته باشد زندانی می شود. اصلی ترین دلیل و مستند جواز حبس زوجه، روایتی است که بر طبق آن حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام زوجی که از پرداخت نفقه

راهکارهای پیشگیرانه کاهش زندانیان جرم ترک نفقه / ۹۰

امتناع می‌کرد را حبس نمودند. همچنین برخی از موافقین حبس زوج مجهول الحال، استناد به روایاتی کرده‌اند که به‌طور عام اشاره به حبس زوج در صورت عدم پرداخت نفقه دارد. روایات مزبور بر جواز زندانی کردن زوج معسر و زوج مجهول الحال و فردی که ادعای اعسار می‌کند تا زمانی که اعسار اثبات نشود، دلالتی ندارد. (کریمی، ۱۳۹۸، ص ۱۶۹) باید نفقه پرداخت کند. حال با توجه به نرخ بالای طلاق در ایران طرح شکایت کیفری و حتی بالتبع برخی اوقات طرح دعوی دادخواست ترک نفقه بالاست، پس باید با رویکردهای آموزشی در قالب جرم‌شناسی پیشگیری به کنترل این روند کمک کنیم.

۳. ترک نفقه جرم مستمر و عدم اعتبار عدم مختومه و مرور زمان

جرم مستمر^۱ یا متمادی جرمی است که فعل یا ترک فعل در یک لحظه و مدت کوتاه تحقق نیافته بلکه لازمه تحقق آن استمرار مادی در زمان است. به سخن دیگر، استمرار جرم ناشی از اراده و عزم مرتکب به‌گونه‌ای است که در هر لحظه جرم با تمام عناصر تشکیل‌دهنده آن تکرار می‌شود و سوءنیت فاعل هر آن تجدید می‌شود. مثلاً استفاده غیرمجاز از لباس‌های رسمی مأموران نظامی یا نشان‌ها، مدال‌ها یا سایر امتیازات، وفق قانون مجازات اسلامی؛ و توقیف یا حبس غیرقانونی یا اخفای مال مسروقه که به‌صورت فعل مثبت هستند و نیز ترک اتفاق که به‌صورت ترک فعل می‌باشد. (اردبیلی، ۱۳۸۶، ص ۲۱۳) جرم مستمر جرمی نیست که فقط عنصر مادی آن در زمان نسبتاً طولانی استمرار داشته باشد بلکه عنصر معنوی نیز باید همزمان با استمرار عنصر مادی، استمرار یابد، یعنی مرتکب با علم و اراده، به عملیات خود ادامه می‌دهد، بنابراین بالا بردن بنای بیشتر از مقدار قانونی، جرم مستمر نیست زیرا در زمانی که بنای بالابرده شده، باقی می‌ماند، اراده مرتکب بر بالا بردن آن وجود ندارد. این جرائم را اصطلاحاً جرم مستمر ثابت یا استمرار یافته می‌نامند که احکام جرم آنی بر آن‌ها بار می‌شود. جرائم مستمر واقعی را، جرائم مستمر تجدیدی نامیده‌اند. استمرار جرم گاهی به استمرار رفتار فیزیکی آن است مانند تصرف عدوانی و گاهی به استمرار نتیجه آن مانند مخفی کردن اموال مسروقه؛ در صورت نخست عملیات تصرف عدوانی، استمرار می‌یابد و تکرار می‌شود، اما در صورت دوم،

۱. در دکتترین چنین تعریف شده است: جرائم مستمر در حقوق جزا، زمانی که مجموعه‌ای از اعمال به دنبال یک انگیزه مجرمانه انجام می‌شود، جرم مستمری نامیده می‌شود. «جرم مستمر» به جرمی گفته می‌شود که مجرم بدون توجه به مجموعه‌ای از اعمال انجام شده است. نقل از:

- See: Don Mariano Marc E-book contents: Continued and continuing crimes in criminal law when: p100. <https://www.coursehero.com/file/p59epek/CONTINUED-AND-CONTINUING-CRIMES-In-criminal-law-a-series-of-acts-are>

عملیات مخفی کردن مال در زمان کوتاهی رخ می‌دهد و نتیجه (مخفی نگه داشتن مال) با اراده مرتکب، کماکان استمرار می‌یابد. (زراعت، ۱۳۸۶، ص ۱۶۳)

کوتاه یا طولانی بودن زمان تحقق جرم که ملاک تمایز جرائم آنی و مستمر می‌باشد، ضابطه صریحی در قانون ندارد بنابراین تشخیص آن بر عهده قاضی است که برحسب اوضاع و احوال حاکم بر قضیه تصمیم می‌گیرد و زمان طولانی ممکن است چند ساعت یا چند روز یا چند هفته و... باشد. (همان) در هر سیستمی در زمینه آیین دادرسی کیفری، وقتی که رسیدگی به امر کیفری به حکم قطعی و نهایی منتهی می‌شود می‌گویند: حکم، اعتبار امر مختوم یا قضیه محکوم بها اکتساب نموده و در نتیجه دعوی عمومی سقوط حاصل کرده است. قوانینی که به منظور ترمیم اشتباهات در امر قضایی، دعاوی کیفری را قابل رسیدگی در مراحل مختلف بدوی و پژوهشی و فرجامی پیش‌بینی نموده است، امر کیفری پس از رسیدگی و صدور حکم و طی مراحل و یا انقضای مهلت‌های مقرر در قانون قطعی تلقی می‌شود. اعتبار امر مختوم کیفری عبارت است از صحت و اعتبار نتیجه‌ی دعوی و رسیدگی کیفری که در خصوص آن حکم و یا قرار قطعی صادر گردیده، به نحوی که دیگر نمی‌توان متهم همان دعوا را به لحاظ ارتکاب همان جرم مورد تعقیب و محاکمه قرار داد، مگر در مورد قانون اعاده‌ی دادرسی است. (ایمانی، ۱۳۸۲، ص ۶۲)

در لابه‌لای قوانین پیش‌بینی‌هایی شده که بتوانند از راه‌های فرعی هم امکان رسیدگی مجدد را فراهم سازند؛ اما بالاخره باید در یک نقطه موضوع پایان پذیرد و امر مختوم شود؛ و راهی برای رسیدگی مجدد نباشد؛ بنابراین در نقطه‌ای که همه‌ی رسیدگی‌ها تمام شده اگر همان موضوع مختومه، با شکایت جدیدی در جریان تحقیق و تعقیب قرار گرفت باید با اتکاء به اعتبار امر مختومه رسیدگی را متوقف ساخت و سقوط دعوا را اعلام نمود. نظم دادرسی اقتضا دارد که تصمیمات قانونی محاکم، محترم شمرده شود. این در حالی است که این امر استثنائاتی دارد همچون ترک نفقه که شامل اعتبار امر مختومه نیست؛ در صورتی که دعوی مطالبه نفقه به لحاظ عدم توان منفق رد شده باشد چون عدم ملالت و توانایی منفق یا تغییر وضع مالی و میزان استطاعت او ممکن است تغییر یابد دعوی مطالبه نفقه به‌ویژه از طرف زوجه که دین است فاقد اعتبار مختومه است و رأی شماره ۲/۴۰ مورخ ۲۶ / ۱۲ / ۱۳۶۹ شعبه بیستم دیوان عالی کشور نیز مؤید مراتب فوق است. حتی در خصوص مرور زمان نیز باید گفت: جرم مستمر ترک انفاق، مشمول مرور زمان نمی‌شود.

و فوق‌نظریه شماره نظر یه: ۷/۹۵/۷۹۶ مورخ ۱۳۹۵/۴/۲ اداره کل حقوقی قوه قضاییه که مورد سؤال قرار گرفته است؛ آیا مبنی بر اینکه جرائم مستمر قابل گذشت مثل تصرف عدوانی و ترک نفقه که رفتار مجرمانه منقطع نشده است و رفتار

راهکارهای پیشگیرانه کاهش زندانیان جرم ترک نفقه / ۹۲

مجرمانه استمرار دارد چنانچه متضرر از جرم بعد از یک سال از تاریخ اطلاع از وقوع جرم شکایت کند آیا موضوع مشمول ماده ۱۰۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ می‌گردد؟ در پاسخ چنین اشعار داشته است: «سقوط حق شکایت کیفری مذکور در ماده ۱۰۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، منصرف به جرائم آنی است، نه جرائم مستمر؛ بنابراین در جرائمی نظیر ترک انفاق و تصرف عدوانی، مادام که مرتکب در حال ارتکاب عنصر مادی جرم است، حق تعقیب کیفری برای شاکی و متضرر از جرم، کماکان باقی است و مشمول مرور زمان تعقیب شکایت به استناد ماده مرقوم در فوق نمی‌گردد».

در صورتی که دعوی مطالبه نفقه از طرف مطالبه کننده به اثبات نرسد اعم از این که خواننده دعوا به لحاظ عدم تمکن مالی و یا به هر علت دیگر از پرداخت نفقه برائت حاصل کرده طرح دعوی مجدد بر طبق قوانین آیین دادرسی مدنی فاقد وجهت قانونی است و موضوع نیز دارای اعتبار امر مختومه است. پرداختن نفقه بعد از طرح شکایت، مانع تعقیب، محاکمه و مجازات نخواهد بود و مشتکی عنه نسبت به همان شکایت و موارد مطروحه در دادگاه الزاماً به لحاظ ترک انفاق علی‌رغم پرداخت فعلی نفقه حال زوجه قابل محاکمه و مجازات می‌باشد.

۴. افزایش جمعیت کیفری زندان‌ها و لزوم کاهش جمعیت کیفری

در سال‌های گذشته جمعیت زندان‌ها با نرخ صعودی غیرمتعارفی در حال رشد بود و اقدامات کنونی سبب شد که حداقل جلوی نرخ رشد صعودی گرفته شود اما در شرایط فعلی بازهم وضعیت کیفری زندان‌های ما با شرایط نامناسبی مواجه است چرا که تعداد زندانیان مستقر با ظرفیت اسمی زندان‌ها تطابق و سازگاری ندارد. اقتضاء می‌کند در این خصوص اقدام تحولی صورت گیرد و بهترین بستر آن عملیاتی کردن بند ۳ جزت ماده ۱۱۳ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه می‌باشد که یک تکلیف قانونی است. وفق دستورالعمل ساماندهی زندانیان و کاهش جمعیت کیفری زندان‌ها مصوب ۱۳۹۵/۶/۱۷ در بخش مقدمه آمده است: در اجرای سیاست‌های کلی قضایی مصوب مقام رهبری در زمینه حبس زدایی، «دستورالعمل ساماندهی و کاهش جمعیت کیفری زندان‌ها» دستوراتی برای مراجع قضایی در این خصوص صادر شده است. به‌عنوان مثال در ماده ۳۱ آن چنین آمده است: نظارت، هماهنگی و پی‌گیری در خصوص اجرای دقیق مفاد این دستورالعمل با دادستان کل کشور می‌باشد. در همین راستا هر سه ماه یکبار جلسه‌ای با عضویت معاون راه‌بردی، معاون اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم، رئیس سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی و رئیس مرکز آمار و فناوری اطلاعات، دادستان انتظامی قضات، رئیس کل دادگستری استان تهران و دادستان تهران در محل دادستانی کل کشور و به ریاست دادستان کل کشور

تشکیل می‌گردد. در مراکز استان‌ها نیز هر ماه یک بار جلسه‌ای زیر نظر رئیس کل دادگستری با حضور اعضای مرتبط جهت اجرای دقیق این دستورالعمل تشکیل و نسبت به گزارش‌ها و مشکلات مطروحه تصمیمات لازم اتخاذ می‌گردد.

رئیس کل دادگستری استان نیز موظف است هر سه ماه یک بار گزارش جلسه و تصمیمات مزبور را به دادستان کل کشور ارائه نماید. پس در نتیجه می‌توان گفت ارائه آموزش‌های دقیق پیشگیرانه که در ادامه مباحث در یک عنوان مجرمانه خاص همانند «جرم ترک نفقه» با التفات به عدم اعتبار امر مختومه و عدم شمول مرور زمان می‌تواند در کاهش جمعیت کیفری در این حوزه خاص کمک شایان توجهی را ارائه نماید. در اینجا به نقش آموزش و پیشگیری در کاهش جمعیت کیفری زندان‌ها می‌رسیم، نتایج تحقیقات بین‌المللی نشان می‌دهد کشورها باید جهت کارآمدن ساختن دست‌آوردهای جرم‌شناسی پیشگیری و امیدواری بیشتر سرمایه‌گذاری بیشتر در این حوزه داشته باشند.^۱ چراکه اغلب پیشگیری از جرم به تلاش‌هایی برای پیشگیری از جرم یا جرم جنایی در مرحله اول اشاره دارد. (Welsh:2010:2) به ادبیات دیگر که در ترجمه شاید چنان بدان پرداخته نشده است رسالت اصلی جرم‌شناسی پیشگیری در همان مرحله پیشگیری اولیه می‌تواند تعریف گردد و نتایج ملموسی به بار آورد که عدم ورود جمعیت بالقوه به جمعیت زندانیان کیفری در نتیجه چنین سیاستی می‌تواند یکی از نتایج آن باشد. در دکترین برای جرم‌شناسی پیشگیری آمده است: چهار راهبرد اصلی پیشگیری از جرم، یعنی پیشگیری توسعه‌ای، پیشگیری اجتماعی، پیشگیری وضعی و غیرو است. (Brandon and others:2012:22)

در اینجا هدف ما بر پیشگیری توسعه‌ای بر مبنای آموزش قبل از ارتکاب به جرم استوار است. هرچند یکی از دکترین‌های اصلی همیشه برای کاهش جمعیت کیفری مجازات‌های جایگزین حبس معرفی شده است امروزه نظام‌های عدالت کیفری از کیفر گرای محض به رویکردهای نوین اصلاح و درمان و بازسازی اجتماعی مجرمین رو آورده‌اند و دیدگاه‌های نوین جرم‌شناسی و جامعه‌شناسی کیفری بر این اساس استوار می‌باشد که استفاده از زندان تنها به‌عنوان آخرین حربه برای مقابله با مجرمان خطرناک مدنظر باشد. به‌عنوان مثال در مطالعات گذشته حقوق جزایی در برخی از موارد افزایش جمعیت کیفری را نشانگر بی‌ثباتی نظام سیاسی حاکم دانسته‌اند.^۲

1. See: A congressionally mandated evaluation of State and local crime prevention programs funded by the U.S. Department of Justice (July 1998). "Preventing Crime: What Works, What Doesn't, What's Promising" Accessible: <https://www.ojp.gov/pdffiles/171676.pdf>

2. See: CORRECTION OF THE CRIMINAL OFFENDER IN LATIN AMERICA (FROM INTERNATIONAL CORRECTIONS, 1979, BY ROBERT J WICKS AND H H A COOPER) accessible: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/correction-criminal-offender-latin-america-international>

راهکارهای پیشگیرانه کاهش زندانیان جرم ترک نفقه / ۹۴

امروزه جایگزین‌های حبس در راستای جنبش اصلاحی درمانی نوین مورد توجه اندیشمندان قرار گرفته، لیکن تحقق این امر به صورت ریشه‌ای و بنیادین مستلزم تغییر نگرش دستگاه قضایی و البته تغییر فرهنگ جامعه مبنی بر اینکه دیگر مجازات سالب آزادی با توجه به مضرات عده‌ای که دارد با شکست مواجه شده و اعمال جایگزین‌ها (مجازات‌های اجتماعی نوین) بهترین روش برای اعمال مجازات‌های هدفمند اصلاحی می‌باشد. (داچک، ۱۳۹۹، ص ۱۱۷)

۵. آموزه‌های پیشگیرانه کاربردی:

در عصر ما افزایش بی‌رویه جرائم و ناکارآمد بودن شیوه اعمال کیفر در مبارزه علیه جرم، گرایش روزافزون به استفاده از نتایج تحقیقات جرم‌شناسی و یافته‌های آن در پیشگیری از جرم را در سیاست‌گذاری جنایی در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی از سوی دولت‌ها غیرقابل اجتناب کرده است. به طوری که امروز اهتمام دولت‌ها به امر پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین بر اساس یافته‌های جرم‌شناسی یکی از اقدامات مهمی است که از سال ۱۹۵۰ میلادی تحت حمایت سازمان ملل متحد در اغلب قوانین کشورهای مختلف جهان پیش‌بینی و پذیرفته شده است.

در این نوع جرم‌شناسی سعی می‌شود با استفاده از نتایج تحقیقات جرم‌شناسی در پیشگیری از جرم اختصاص دارد، کوشش می‌شود تا نشان داده شود که نتایج این پژوهش چگونه ممکن است با تولید اطلاعات علمی پیرامون جرم و دانش مورد نیاز آن، تفکر و اندیشه تصمیم‌گیرندگان را نسبت به بهره‌گیری از یافته‌های جرم‌شناسی به منظور پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین در اتخاذ سیاست‌گذاری جنایی تحت تأثیر قرار دهد.^۱

مطالعه تاریخ حقوق کیفری نشان می‌دهد که اندیشه پیشگیری از جرم و اصلاح مجرمین در نظامات حقوق کیفری همواره مطمح نظر بوده است زیرا از دیدگاه حقوق کیفری، بزهکار کسی است که بر اثر ارتکاب جرم مستحق مجازات است نمودی از واکنش اجتماعی فایده‌گر است که از طریق مبارزه سرکوبگرانه و به هدف پیشگیری از جرم بر مجرم تحمیل می‌گردد. بدین معنی که ایجاد ترس ناشی از اعمال مجازات بر مجرم نه تنها او را از اندیشه‌های مجرمانه بعدی منصرف می‌کند، بلکه با اجرای کیفر درباره محکوم‌علیه به سایر افرادی که بالقوه اندیشه ارتکاب جرم را در سر می‌پرورانند درس عبرتی می‌دهد تا از ارتکاب جرم خودداری کنند. (همان)

۱. نقل از تحقیقات جرم‌شناسی کاربردی در پیشگیری از جرم، مقالات نخستین کنگره بین‌المللی دانشگاه آزاد اسلامی به قلم محمد صالح ولیدی جهت دسترسی نگاه کنید به:

بدین ترتیب تحقیقات علمی و دست‌آوردهای جرم‌شناسی در یک سده اخیر، ضرورت ایجاد تدابیر پیشگیرانه قبل از وقوع جرم را برای کنترل بزه‌کاری به‌عنوان یکی از ابزارهای سیاست جنایی در عصر ما مطرح و آشکار ساخته است و همین امر باعث توجه بیشتر به علل بزه‌کاری و شناخت شخصیت بزه‌کاران را به‌نظام عدالت کیفری شناسانده است. مع‌هذا آگاهی و معرفت ناشی از یافته‌های جرم‌شناسی در تدوین سیاست جنائی جامعه در محدوده مقولات حقوق کیفری همچنان باقی‌مانده است. ناگفته‌نمانند اقدام برای کاربردی کردن دست‌آوردهای جرم‌شناسی در پیشگیری از جرم و اصلاح مجرمین، در تدوین ساختمان سیاست جنائی به شکل جدید در مبارزه با بزه‌کاری مثل هر تحول و تغییر دیگری متضمن پرسش‌های متعددی از قبیل نقش یافته‌های جرم‌شناسی در تدوین سیاست جنائی تا چه حدی است؟

استفاده از داده‌های جرم‌شناسی چه تأثیری در تأمین عدالت کیفری دارد؟ در چه شرایطی لزوم بهره‌گیری از یافته‌های جرم‌شناسی بیشتر احساس می‌گردد؟ مفاهیم پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین که در گذشته به‌طور عمده از رسالت‌های حقوق کیفری به‌شماره می‌آمد امروزه متحول و مفهومی آن‌گسترش‌یافته است به‌نحوی که توجه به مفهوم خاص پیشگیری جرم‌شناسانه در تدوین سیاست جنائی در کنار پیشگیری کیفری سابق قرار گرفته است. سعی می‌نماییم در خصوص پیشگیری کاربردی از جرم ترک انفاق راهکارهایی را ارائه دهیم:

۵.۱. پرداخت وجه النفقه به شماره کارت زوج

همان‌طوری که در بخش رهیافت‌های نظری صحبت شد، دادن آموزش و تعلیم صحیح به افراد جامعه یکی از مؤلفه‌های اصلی جرم‌شناسی پیشگیری است، از این باب، در خصوص جرم ترک نفقه به‌صورت خاص باید گفت زوج می‌بایست روش‌های خاص و متعدد و درعین حال قابل‌اتکاء و درعین حال محکم‌پسندی را جهت فرار از مجرمیت احتمالی در این جرم آموزش ببیند. یکی از راه‌هایی که می‌توان بدان اشاره کرد؛ روش کارت به کارت وجه نفقه برای زوج است، به ادبیات دیگر یعنی این که مبلغی که به‌عنوان نفقه قرار است به هر شکل زمانی مقرر اعم از ماهیانه هفتگی یا حتی روزانه به زوج داده شود؛ باید از طریق کارت عابر برای زوج انتقال داده شود. این روش قابل رصد و استعلام از سوی بانک یا مؤسسات پولی و مالی مبدأ و مقصد است. چراکه امروزه کارت‌های هوشمند و انواع کاربردهای کارت هوشمند در صنایع مختلف، به‌خصوص به‌عنوان کیف پول الکترونیکی و نقش آن در بازکرداری الکترونیکی مطرح شده است. (طالبی؛ ۱۳۸۶، ص ۱۲ به بعد) این اقدام به‌عنوان یک سند الکترونیکی قابل استناد است.

۲.۵. دسترسی به شبای حساب زوج در صورت لزوم

دومین رویکرد آموزشی و پیشگیرانه جرم شناختی که به عنوان روش مکمل در بند ۱-۵ می‌توان بدان اشاره کرد این مسئله است که اتفاقاً می‌افتد برخی از اوقات دسترسی به شماره کارت زوج مقدور نیست یا این‌که زوج برای به خاطر این‌که بتواند شکایت ترک نفقه را مطرح کند به بانک مراجعه کرده و کارت عابر بانک را تعویض یا اعلام مفقودی می‌نماید، در این حالت زوج برای این‌که بتواند تکلیف قانونی خود را عمل نماید به نحوی باید به شبای حساب زوج دسترسی داشته باشد که بتواند از آن طریق وجه النفقه را به شبای حساب زوج واریز نماید و از بانک رسید لازم را اخذ نماید در صورتی‌که به هر طریقی باره‌نمایی برخی از مشاوران حقوقی این امر اتفاق افتاد با روش دسترسی به شبای حساب زوج می‌توان از بروز چنین اتفاقی به عنوان یک رویکرد پیشگیرانه جلوگیری نمود. برخی از مواقع طرح شکایت واهی ترک نفقه به عنوان یکی از ترفندهای روتین و تقریباً می‌توان ادعا کرد یومیه برخی از مشاوران حقوقی در جهت فشار به زوج به هر دلیلی می‌باشد که با چنین رویکردهایی عملاً استفاده از این حربه حقوقی و قانونی که اتفاقاً حق زوج نیز می‌باشد از آن‌ها سلب خواهد شد.

۳.۵. استفاده از طرح کارت خانواده در زمان صلح و دوستی

سومین روش رویکرد آموزشی و پیشگیرانه جرم شناختی که به عنوان روش مکمل در بندهای قبلی می‌توان بدان اشاره کرد این مسئله استفاده از تنوع طرح‌های بانکی است؛ معمولاً بانک برای جذب مشتری بیشتر و افتتاح حساب با دادن رنگ و لعاب‌های مختلف و با استفاده از ترفندهای متنوع همانند طرح حساب و کارت خانواده اقدام به افتتاح حساب می‌کنند. به منظور مدیریت نقدینگی خانواده توسط مشتریان و آشنایی اعضای خانواده آن‌ها با بانکداری و ابزارهای الکترونیکی، موصوفی تحت عنوان "کارت خانواده" تهیه شده است. کارت خانواده به مجموعه‌ای از کارت‌های نقدی اطلاق می‌شود که بنا به درخواست سرپرست خانواده برای اعضای خانواده وی صادر می‌گردد. کارت‌های صادر شده به حساب سرپرست خانواده متصل هستند. دارنده کارت خانواده، می‌تواند همانند کارت اصلی، تراکنش‌های مختلف (تا سقف تعیین شده) را با استفاده از کارت خود انجام دهد. بدیهی است تمامی این تراکنش‌ها، حساب اصلی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. در این خصوص باید چنین روش‌هایی را در قالب رویکردهای آموزشی و پیشگیرانه جرم شناختی به خدمت حقوق کیفری در آوریم که در اینجا به صورت خاصه می‌تواند یکی از روش‌های مؤثر و درعین حال محکمه‌پسند جهت جلوگیری از بروز مجرمیت برای ترک نفقه در زوج گردد.

۴.۵. پرداخت وجه به صندوق سپرده دادگستری با ارسال اظهارنامه

چهارمین روش رویکرد آموزشی و پیشگیرانه جرم شناختی که به عنوان روش مکمل در بندهای قبلی می‌توان بدان اشاره کرد.

این مسئله استفاده از پتانسیل صندوق سپرده دادگستری است اینجا به عنوان امین حقوقی و قانونی مضافاً واسط بین زوج و زوجه تعبیه و معرفی می‌گردد؛ تردیدی نیست که مال سپرده شده نزد امین تحت عنوان صندوق سپرده دادگستری است و بایستی به محض مطالبه به صاحب آن مسترد گردد و هرگونه استفاده از آن و تأخیر در پرداخت به صاحب حق مخالف صریح قانون و شرع بوده و جاهت ندارد. زوجه می‌تواند به محض اینکه اراده کند آن را از محل صندوق مسترد کند.

این امر مستلزم چینش سازوکارهای قانونی و بذشنامه‌ای در جهت تسهیل این امر است. البته اینجا زوج باید از طریق ظرفیت قانونی ماده ۱۵۶ قانون آیین دادرسی مدنی تودیع مبلغ موصوف را به صندوق دادگستری یا همان پرداخت دین واجب یعنی حق النفقه را به اطلاع زوجه برساند. با استفاده از ترفند و ظرفیت قانونی می‌تواند از مجرمیت احتمالی در ترک نفقه رهایی یابد.

۵.۵. تحصیل دلیل از طریق اخذ فاکتور در خریده‌ها تحت عنوان نفقه

پنجمین روش رویکرد آموزشی و پیشگیرانه جرم شناختی که به عنوان روش مکمل در بندهای قبلی می‌توان بدان اشاره کرد این مسئله است؛ همان طوری که در تعریف نفقه آمده است؛ پرداخت نفقه صرفاً پرداخت وجه نقدی تحت عنوان نفقه زوجه را شامل نمی‌شود بلکه خرید البسه و دیگر ملزوماتی که برای زندگی معمولی و عرفی لازم باشد نیز در تعریف نفقه آمده است.

یکی از بحث‌هایی که باید به آن توجه کرد این است که حتماً در خرید لباس و دیگر مایحتاج باید برای آن فاکتور از فروشنده دریافت شود که بعداً بتوان به آن استناد کرد و اگر زوجه منکر این قضیه شد که زوج در این موارد کوتاهی کرده است، بتوان با ارائه فاکتور و سند خرید آن را به مرجع قضایی رسیدگی کننده ارائه کرد.

فلذا با یک اقدام پیش‌دستانه در عین حال پیشگیرانه می‌توان از هرگونه انکار زوجه در این خصوص در آینده جلوگیری نمود البته در خصوص توضیحاتی که ارائه شد باید این نکته را نیز اضافه کنیم که لوازم آرایشی بهداشتی و لوازمی که در خصوص بهداشت فردی زوجه نیز می‌باشد در حد متعارف و ضروری جزوه نفقه محسوب می‌شود^۱ و باید این موارد را نیز طوری مستند کرد که در مراجع قضایی قابل ارائه باشد.

۱. به عنوان مثال در خصوص عمل زیبایی غیر ضروری زوجه تکلیف شرعی و قانونی وجود ندارد.

۶.۵. تحصیل دلیل به صورت سنتی گرفتن شاهد در پرداخت نفقه:

ششمین روش رویکرد آموزشی و پیشگیرانه جرم شناختی که به عنوان روش مکمل در بندهای قبلی می‌توان بدان اشاره کرد این مسئله است؛ که در پرداخت نفقه می‌تواند به عنوان دلیل در مراجع قضایی به آن استناد شود شهادت شهود است. از این رو با توجه به این که شهادت شهود یکی از ادله اثبات دعویاست معمولاً اگر موارد که در بندهای گذشته صحبت شد به هر دلیلی زوج نتوانست آن‌ها را انجام دهد؛ توصیه می‌گردد حتماً در حضور شهود مبلغ نفقه یا دیگر خدماتی که به قالب نفقه تعریف شده است را نسبت به زوج اقدام نماید یا به ادبیات دیگر با تحصیل دلیل شاهد برای چنین اقداماتی شاهد بگیرد.

با این کیفیت بهتر است که شهود ترجیحاً مرد و رابطه سببی یا نسبی با زوج نداشته باشند و اگر هم داشته باشند عداوت خاص و مشخصی با زوج نداشته باشند که بعداً به آن استناد کند، نوعاً موارد جرح شهود^۱ را فراهم سازد.

۷.۵. تحصیل دلایل محکمه پسند؛ در عدم تمکین عام و خاص زوجه

هفتمین روش یا روش‌های رویکرد آموزشی و پیشگیرانه جرم شناختی که به عنوان روش مکمل در بندهای قبلی می‌توان بدان اشاره کرد این مسئله است. یکی از مباحثی که از نظر قانونی باعث می‌شود که زوج واجب‌النفقة باشد بحث تمکین عام و خاص نسبت به زوج است؛ اگر به هر دلیلی زوجه از انجام تمکین عام و خاص که جزوه وظایف زناشویی وی است طفره رفت.

در این وضعیت واجب‌النفقة نیست و در صورت شکایت زوجه در مراجع قضایی دایر بر ترک نفقه، اینجاست که زوج باید تلاش نماید که عدم تمکین زوجه را اثبات کند از مباحثی که می‌تواند تمکین یا عدم تمکین زوجه را به اثبات برساند، اولاً: بحث ارسال اظهارنامه و بالتبع دادخواست الزام به تمکین علیه زوجه اخذ حکم دادگاه مبنی بر الزام به تمکین مطرح است.

ثانیاً: بحث شهادت شهود است که می‌تواند به عنوان مستندات دفاعی در مراجع قضایی و شبه قضایی به آن استناد شود.

ثالثاً: هر وقت زوج محل زندگی را ترک نمود با پلیس تماس گرفته شود و مراتب در حضور شهود صورت جلسه گردد. با این کیفیت عملاً واجب‌النفقة بودن زوجه زیر سؤال می‌رود، می‌تواند موجبات برائت زوج را از اتهام انتسابی زوجه فراهم سازد. در کشوری همانند تاجیکستان عدم تمکین زوجه در مقابل زوج شرط نیست. (شاکری و دیگران، ۱۴۰۰، ص ۱۰۱)

۱. در قانون برای شاهد شرایط خاصی ذکر شده طرفین می‌تواند جرح شهود کنند.

۶. استفاده از راهکارهای پیشگیرانه از سوءاستفاده طرف مقابل

پس از این که زوج به عنوان آموزه‌های پیشگیرانه تمامی اقدامات را انجام داد اگر به هر حال بر اساس شگردهایی که معمولاً گروهی از و کلاء و برخی از مشاوران حقوقی در دعاوی خانواده دارند در کنار دادخواست مطالبه مهریه به عنوان یک اهرم فشار در جهت نیل به خواسته‌های موکل بحث ترک نفقه را نیز مطرح می‌کنند زوج می‌تواند به استناد مستندات که ارائه شد بر اساس آموزش‌های پیشگیرانه انجام داده است آن‌ها را به مراجع قضایی ارائه دهد و در این صورت معمولاً اگر در مرحله دادسرا باشد منجر به صدور قرار منع تعقیب گردد.

۷. مقابله کاربردی با اعلام جرم ترک نفقه در رویه قضایی

یکی از جرائم بر ضد حقوق و تکالیف خانوادگی ترک انفاق است که این روزها پرونده‌های زیادی را هم در دادگاه‌های خانواده به خود اختصاص داده است. (خاتونی پودینه، ۱۳۹۷، ص ۱) نفقه به موجب آن، زوج ملزم به تأمین تمام نیازهای متعارف زوجه می‌شود. قانونگذار در راستای حمایت از حقوق خانواده، در قوانین مجازات اسلامی و حمایت خانواده، ترک انفاق را جرم انگاری و به تعیین مجازات برای آن پرداخته است. بنابراین در صورت عدم پرداخت نفقه توسط زوج، زوجه می‌تواند با ارائه مدارک لازم به دادگاه و ادعای ترک انفاق توسط زوج، طرح شکایت کرده و دادگاه پس از بررسی مدارک و شواهد موجود، در صورت اثبات ترک انفاق، می‌تواند حکم به حبس زوج دهد. اما از آنجا که ترک انفاق از دعاوی مربوط به حقوق خانواده بوده و در روابط خصوصی افراد، اتفاق می‌افتد، اثبات آن دارای چالش‌هایی است. در قانون مدنی ایران، حق نفقه زن (زوجه) و خوی‌شاوندان، پیش‌بینی شده است، اما طبق ماده ۱۲۰۳ قانون مدنی، پرداخت نفقه زوجه، مقدم بر نفقه سایر بستگان واجب‌النفقه می‌باشد.

مثلاً در مواقعی که زن ادعا می‌کند که شوهرش او را از منزل بیرون کرده و یا مدتی است که به وی نفقه نداده است، این موضوع زمانی برای دادگاه ثابت می‌شود که یا شوهر در دادگاه به این موضوع اقرار نماید یا این که شهود زوجه (مذکور شهودی است که از سوی زوجه معرفی شده) این مساله را تأیید نمایند. معمولاً شهود نیز در دادگاه به این موضوع شهادت می‌دهند که می‌دانند که زوجه به علت ترک پرداخت نفقه از سوی همسرش در مضیقه است. (قانون مجازات اسلامی ماده ۱۶۰)

بنابراین، اگر مرد اثبات نماید قبلاً اقداماتی همچون «واریز نفقه به شماره کارت یا شبای حساب خانم را انجام داده است، بر پرداخت نفقه با جزئیات شاهد بگیرد، اخذ فاکتور خرید در ملزومات مربوط به نفقه، یا پرداخت نفقه به صندوق دادگستری

راهکارهای پیشگیرانه کاهش زندانیان جرم ترک نفقه / ۱۰۰
اطلاع بوسلیه اظهار نامه به همسر و...» می‌تواند براحته دلائل زوجه را در جهت اثبات مجرمیت خود زیر سؤال ببرد و پرونده در همان مرجع قضایی بدوی که معمولاً حسب مورد دادسراست مختومه گردد. ضرورت دارد؛ به جهت ملاحظات در مقام کیفردهی و اجرا، توسل به «برنامه‌های ترمیمی» و «استفاده از جایگزین های حبس»؛ اموری که با تصویب قانون کاهش حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹ بیش از پیش در دسترس دادرسان قرار گرفته است. (سلیمی، ۱۴۰۱، ص ۱).

نتیجه و پیشنهاد

در این حوزه به صورت خاصه در پی این مسئله هستیم که با به‌کارگیری آموزش‌های صحیح و درعین‌حال قانونی ضمن احقاق حق طرفین از بروز جرم و مجرم در جرائم حوزه خانواده بکاهیم. پرداخت نفقه از سوی زوج به زوجه یکی حقوق شرعی می‌باشد که آآن مبنای قانونی نیز دارد که چنین تعریف شده است: عبارت است از مسکن و البسه و غذا و اثاث البیت که به‌طور متعارف متناسب با وضعیت زن باشد و خادم در صورت عادت زن به داشتن خادم یا احتیاج او به واسطه مرض یا نقصان اعضا است. در این مقاله در پی آن بودیم که راهکارهای پیشگیری عدم مجرمیت زوج را در صورت ادعای ترک انفاق از سوی زوجه از منظر جرم‌شناسی پیشگیری کاربردی طوری آموزش دهیم که موجب مجرمیت درنهایت حبس زوجه نگردد این امر زمانی می‌تواند حساسیت بیشتری داشته باشد که بفهمیم جرم نفقه استثناً بر اصل است قانوناً با توجه به ماهیت جرم شامل اعتبار امر مختومه و مرور زمان نمی‌شود و قابل مطالبه و پیگیری است فلذا این امر می‌تواند افزایش جمعیت کیفری زندان‌ها را در این نوع جرم خاص به دنبال داشته باشد، حتی این قابلیت را دارد از نظر حقوقی نیز موجب زندانی شدن زوجه گردد فلذا ارائه راهکارهای پیشگیرانه الزامی تئوریک و بالتبع کاربردی است.

بنابراین، پیشنهاد این تحقیق برای ارائه راهکارهای پیشگیرانه از ارتکاب جرم ترک نفقه زوج مطابق نتایج آن این است که پرداخت وجه النفقه به شماره کارت زوجه، دسترسی به شبای حساب زوجه در صورت لزوم، استفاده از طرح کارت خانواده در زمان صلح، پرداخت به صندوق سپرده دادگستری با ارسال اظهارنامه به شرح متن مقاله؛ می‌تواند از جمله راهکارهای مطمئن پیشگیرانه در عدم مجرمیت زوج در این جرائم خاص از منظر جرم‌شناسی پیشگیری کاربردی محسوب گردد.

فهرست منابع

- ۱- اردبیلی، محمدعلی (۱۳۸۶)، حقوق جزای عمومی، ج ۱، میزان، تهران، چاپ هیجدهم.
- ۲- ایمانی، عباس (۱۳۸۲)، فرهنگ اصطلاحات کیفری، انتشارات آریان، تهران، چاپ اول.

- ۳- خاتونی پودینه، زهرا، (۱۳۹۷)، «ترک انفاق در رویه قضایی»، کنفرانس ملی اندیشه‌های نوین و خلاق در مدیریت، حسابداری مطالعات حقوقی و اجتماعی، ۱-۲۳.
- ۴- داچک، هادی (۱۳۹۹)، «مجازات‌های جایگزین حبس و تأثیر آن بر کاهش جمعیت کیفری زندان»، پژوهش‌های ملل، دوره پنجم، شماره پنجاه و چهارم، ۱۱۷-۱۳۲.
- ۵- زراعت، عباس (۱۳۸۶)، حقوق جزای عمومی، ج ۱، انتشارات ققنوس، تهران، چاپ دوم.
- ۶- سلیمی قلعه ئی، احسان. (۱۴۰۱). «ترک نفقه زوج در نظام حقوقی ایران (در سنجه مدل‌های جرم‌انگاری و کیفرگذاری)». فقه و حقوق خانواده، ۲۷ (۷۶)، ۲۲۳-۲۴۴.
- ۷- طالبی، یاسمن، (۱۳۸۶)، «کارت هوشمند ابزاری برای توسعه بانکداری الکترونیکی»، مجموعه مقالات اولین کنفرانس جهانی بانکداری الکترونیکی، تهران، ۴۷-۵۷.
- ۸- کریمی، نسرين (۱۳۹۸)، «جرم انگاری ترک انفاق در فقه و حقوق ایران با نگاهی به فقه اهل سنت»، حقوق اسلامی، دوره بیستم، شماره اول، چهل و نهم، ۱۶۹-۱۹۴.
- ۹- معظمی، شهلا (۱۳۸۶)، «پیشگیری جرم‌شناسی»، فصلنامه تحلیلی و آموزشی مجد (حقوقی)، سال اول، شماره اول. نقل از مقالات اینترنتی نورمگز.
- ۱۰- ولیدی، محمد صالح (۱۳۷۶) «تحقیقات جرم‌شناسی کاربردی در پیشگیری از جرم»، مجموعه مقالات نخستین کنگره بین‌المللی دانشگاه آزاد اسلامی، ۹۰-۱۱۰.
- ۱۱- بهمنی، ناصر، شاکری، ابوالحسن. (۱۴۰۰). «ترک نفقه (زوج) در حقوق تاجیکستان با رویکرد رویه قضایی»، پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده، ۹ (۱)، ۱۲۰-۱۰۱.
- ۱۲- جان، کاتینگهام (۱۳۸۴)، «فلسفه مجازات»، مترجمان: ابراهیم باطنی و محمد برهانی، فصلنامه فقه و حقوق، سال اول، شماره چهارم، ۱۴۷-۱۷۰.

- Annex. Guidelines for the Prevention of Crime ECOSOC Resolution 2002/13 <https://www.unodc.org/unodc/en/justice-and-prison-reform/CrimePrevention.html>
- Brandon C. Welsh (2010) "The Future of Crime Prevention: Developmental and Situational Strategies" School of Criminology and Criminal Justice. Northeastern University Institute of Criminology Cambridge University <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/grants/237329.pdf>
- A congressionally mandated evaluation of State and local crime prevention programs funded by the U.S. Department of Justice (July 1998). "Preventing Crime: What Works، What Doesn't، What's Promising": <https://www.ojp.gov/pdffiles/171676.pdf>
- Brandon C. Welsh and David P. Farrington (2012) "Crime Prevention and Public Policy" The Oxford Handbook of Crime Prevention، at: <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780195398823.001.001/oxfordhb-9870195398823-e-1>
- CORRECTION OF THE CRIMINAL OFFENDER IN LATIN AMERICA (FROM INTERNATIONAL CORRECTIONS، 1979، BY ROBERT J WICKS AND H H A COOPER) accessible: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/correction-criminal-offender-latin-america-international>
- Don Mariano Marc E-book contents: Continued and continuing crimes in criminal law <https://www.coursehero.com/file/p59epk/CONTINUED-AND-CONTINUING-CRIMES-In-criminal-law- a-series-of-acts-are>.